

ÚVOD DO PROBLEMATIKY KYBERŠIKANY PÁCHANÉ NA UČITELÍCH

Kamil KOPECKÝ

O šikanování a kyberšikanování učitelů se v médiích běžně nemluví, o problému se diskutuje zejména tehdy, když se objeví tragický případ úmrtí pedagogy, jehož příčinou mohla být právě šikana či kyberšikana. Kyberšikana a šikana jsou však bohužel běžnou součástí práce učitelů – a to nejenom v České republice, ale také zahraničí. V dnešním článku se zaměříme na to, jak moc je vlastně kyberšikana učitelů rozšířena a jak ji učitelé vnímají.

Předem je třeba říci, že oficiální data o šikaně a kyberšikaně učitelů nemají téměř žádnou výpovědní hodnotu – více jak polovina případů šikany a kyberšikany totiž není obětmi – učiteli – nikomu hlášena, neví o nich tedy ani vedení školy, ani Česká školní inspekce, zřizovatel školy či další instituce. Učitelé často nechtějí zbytečně na agresi, které jsou vystaveni, upozorňovat – vnímají ji totiž jako **vlastní selhání**, jako něco, co sami vyvolali a za co si nesou následky. Ignorování či bagatelizace problému je běžnou obrannou strategií, která je však nejméně efektivní a v žádném případě neřeší problém.

Řada učitelů rovněž věří, že **problém sám zmizí a odezní** – neuvědomují si však, že právě svou pasivitou nabízejí všem žákům, kteří o šikaně či kyberšikaně vědí, špatný vzorec jednání – jakoby žákům říkali, klidně můžete ubližovat jiným, nic se vám nestane.

Mezi další důvody, proč učitelé nehlásí šikanu či kyberšikanu nadřízeným, je představa o tom, že **vedení školy nic neudělá, nebude situaci řešit, nepotrestá viníky**. Z pohledu učitele je

tedy zbytečné problém hlásit, protože na něj pouze zbytečně upozorní a náprava nebude sjednána.

Dalším důvodem, proč učitelé šikanu či kyberšikanu nehlásí, je **nejistota, zda vedení školy podpoří učitele (oběť) a postaví se na jeho stranu**. V České republice jsou zdokumentovány desítky případů, ve kterých vedení školy nepodpořilo stanovisko učitele, postavilo se na stranu rodičů agresorů proti názoru pedagoga a stíhání žáků zastavilo.

Velmi častým důvodem je také **nežádoucí publicita, které by mohla být škola vystavena v případě zveřejnění případu šikany učitele médií**. Učitelé a vedení školy proto kyberšikanu utajují, nechtějí, aby by se informace o existenci šikany na dané škole zveřejnily, protože by se toto promítlo do počtu žáků – rodiče by nemuseli chtít své děti na tuto školu zapisovat, protože se na ní objevila šikana či kyberšikana. V této souvislosti má rovněž vedení školy často strach z možné kontroly, která by mohla odhalit např. nedostatky v dodržování interních norem, nedostatečně zpracované minimální preventivní programy školy apod.

Nyní se zaměříme na to, jak moc je vlastně kyberšikana učitelů rozšířena. Využijeme k tomu data z výzkumů realizovaných ve Velké Británii a USA.

Výzkum kyberšikany páchané na učitelích

Podle britského výzkumu organizace NASUWT (unie sdružující učitele z Anglie, Severního Irska, Skotska a Walesu), do kterého se zapojilo více než 7500 učitelů, se obětí kyberšikany stalo 21 % britských učitelů (NASUWT, 2014).

Mezi nejčastější formy kybernetických útoků na učitele patřilo odesílání a sdílení ponižujících a urážlivých zpráv/komentářů o učitelích, obtěžování a další formy verbální agrese v prostředí sociálních médií a online fór. Více než čtvrtina učitelů (26 %) potvrdila, že viděli videa a fotografie, která jejich žáci bez jejich souhlasu pořídili a publikovali na internetu.

Podle tohoto výzkumu bylo 64 % učitelů obtěžováno žáky, 27 % rodiči žáků a 9 % smíšenou skupinou agresorů (žáci + rodiče). Více než polovina učitelů (58 %) neoznámila vedení nebo policii, že jsou šikanováni a ponižováni. Téměř 2/3 z nich (64 %) odpovědělo, že si myslí, že i kdyby věc oznámili vedení či policii, nic se nestane.

Pokud učitelé oznámili kyberšikanu své osoby řediteli, ve 40 % případů nebyli žáci, kteří na učitele útočili, potrestáni. Pokud pak učitelé tuto situaci oznámili policii, v 77 % případů se nic nestalo a žáci nebyli potrestáni (NASUWT, 2014).

Další výzkum realizovaný Americal Psychological Association – Center for Psychology (CPSE) ve spolupráci s The National Education Association a The Americal Federation of Teachers v roce 2010 na vzorku 4735 učitelů z USA (McMahon et al., 2011) potvrzuje, že se přibližně polovina amerických učitelů (50,9 %, n=2410) stala v průběhu roku obětí obtěžování, urážení, ponižování či dokonce fyzického napadení. Mezi nejčastější formy agrese patřily obscénní poznámky, obscénní gesta, verbální agrese a zastrahování. Méně časté pak byly útoky na internetu, ty potvrdilo pouze 2,6 % pedagogů (celkem 126 učitelů).

Kyberšikanování učitelů ve formě tzv. kyberbaitingu (provokování učitele ve výuce, natočení jeho reakce a nahrání nahrávky na internet) potvrzuje také celosvětový výzkum Norton Online Family Report (Daily Mail Reporter, 2011; Symantec, 2011) realizovaný na vzorku 2379 učitelů 24 zemí světa – podle něj se obětí kyberšikany ve formě kyberbaitingu stalo 21 % učitelů. Výzkum rovněž upozorňuje na nebezpečí online přátelství – 34 % učitelů se v prostředí sociálních sítí „přátelí“ se svými studenty a vystavují se tak dobrovolně kyberšikaně. 51 % procent učitelů potvrdilo, že jejich škola má nastavena pravidla, která určují, jak by měli studenti a pedagogové v prostředí sociálních sítí komunikovat (Chansanchai, 2011).

Případy kyberšikany učitele z ČR? Jeden za všechny.

Kauza Jiřího Pacholíka (56 let), ředitele železnobrodské základní školy, představuje první český mediálně známý případ kyberšikany

učitele, který skončil smrtí oběti (Kopecký & Szotkowski, 2015). V roce 2008 se v prostředí internetu objevila videonahrávka pořízená v průběhu vyučovací hodiny, ve které má ředitel Pacholík konflikt s žákem devátého ročníku. Na videozáznamu Pacholík žáka káral a vyzval jej, aby si uklidil věci, které měl rozházené kolem lavice. Na výzvu žák zareagoval slovy: Proč bych si to skládal, ty šmejde? Rozčilený pedagog s chlapcem zacloumal a dal mu pohlavek. Student opustil třídu a ředitel jej následoval. Tím videonahrávka končí. Nezachycuje tak, co následovalo – ředitel se i s žákem vrátil do třídy a přede všemi žáky se mu za pohlavek omluvil. Následně ředitel pozval do školy rodiče žáka, aby s nimi celou situaci projednal.

Rodičům ředitel oznámil, že žákovi navrhne za nevhodné vystupování sníženou známku z chování. Rodiče však navrhli, aby byla přivolána městská policie a provedla dechovou zkoušku, protože je z ředitele prý cítit alkohol. Ředitel ustoupil ze svého záměru potrestat žáka a domluvil se s rodiči, že žák nakonec snížený stupeň z chování nedostane. Nahrávka z incidentu, kterou pořídili v průběhu incidentu pomocí mobilního telefonu přihlížející žáci, se však objevila na internetu. Celý případ byl následně medializován a vzbudil ve společnosti silné emoce, záznam komentovaly stovky diskutérů, kteří chování ředitele Pacholíka odsoudili. Ačkoli se představitelé ministerstva školství přiklonili na stranu ředitele (Wirnitzer, 2008), vlna dehonestování, urážek a kybernetické agrese dále probíhala a pokračovala několik měsíců. Osm měsíců po incidentu se Jiří Pacholík ve svém domě oběsil.

Příčinnou souvislost mezi sebevraždou učitele a kyberšikanou se nepodařilo – stejně jako v dalších případech kyberšikany – prokázat. Případ kyberšikany učitele Pacholíka je typickou ukázkou kyberbaitingu (výše v textu).

Řešení? Učitelé v něj nevěří

Ačkoli bych velmi rád zakončil tento text pozitivně, je třeba říci, že čeští učitelé v této oblasti propadli skepsi – nevěří, že by se jejich ochranou někdo skutečně zabýval či chtěl systematicky zabývat (více než 60 procent pedagogů takto odpovědělo v rámci právě probíhajícího výzkumu kyberšikany učitelů v ČR), proklamace Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR vnímají pouze a

výhradně jako politická prohlášení, jejichž cílem je získat sympatie u potenciálních voličů, nikoli skutečně učitele ochránit. V posledních 20 letech totiž k žádnému zásadnímu pozitivnímu posunu v oblasti ochrany učitelů nedošlo.

Existuje však stále velké množství učitelů a ředitelů škol, kteří se snaží s šikanou a kyberšikanou v prostředí svých škol pracovat – eliminovat ji a pozitivně ovlivňovat postoje a sociální vztahy nejenom mezi samotnými žáky, ale také žáky a pedagogy. Kyberšikana a šikana jsou nemoci, onemocnění sociální skupiny, které je třeba léčit a zajistit, aby se nevrátily.

Kamil Kopecký, E-Bezpečí
Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

Použitá literatura

Daily Mail Reporter. (2011, November). Pupils “abusing teachers and posting videos of their reaction online when they snap.” MailOnline. Retrieved from <http://www.dailymail.co.uk/sciencetech/article-2062367/One-teachers-taunted-cyberbaiting-pupils-know-colleague-been.html>

Chansanchai, A. (2011, November). Report: More kids “cyberbaiting” teachers. Today Money. Retrieved from <http://www.today.com/money/report-more-kids-cyberbaiting-teachers-119015>

Kopecký, K., & Szotkowski, R. (2015). Nebezpečné komunikační techniky spojené s ICT pro ředitele základních a středních škol. (J. Štencl, Ed.) (1st ed.). Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.

Mcmahon, S. D., Espelage, D., Anderman, E. M., Lane, K. L., Reynolds, C., Brown, V., & Jones, A. (2011). National Survey of Violence Against Teachers APA. NASUWT. (2014). Abuse of social media rife in schools. Retrieved February 21, 2016, from <http://www.nasuwt.org.uk/Whatsnew/NASUWTNews/PressReleases/AbuseOfSocialMediaRifeInSchools>

Symantec. (2011). Norton Cybercrime Report 2011.

Wirnitzer, J. (2008, June 6). Ředitel fackující drzého žáka se zachoval pochopitelně. IDNES.cz. Praha. Retrieved from http://zpravy.idnes.cz/ anketa-reditel-fackujici-drzeho-zaka-se-zachoval-pochopitelne-p6t-/domaci.aspx?c=A080606_143932_domaci_jw